

Uchwała z dnia 27 stycznia 2006 r., III CZP 126/05

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Elżbieta Skowrońska-Bocian

Sędzia SN Dariusz Zawistowski

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Centrum Usługowo-Doradczego "T.", S.A. w L. przy uczestnictwie "C.", sp. z o.o. w W. o ogłoszenie upadłości, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 27 stycznia 2006 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy postanowieniem z dnia 24 listopada 2005 r.:

„Czy art. 371 Prawa upadłościowego i naprawczego ma zastosowanie również w przypadku uchylenia przez sąd okręgowy postanowienia o ogłoszeniu upadłości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd rejonowy oraz czy i w jakim zakresie funkcjonują wówczas organy postępowania upadłościowego, takie jak sąd upadłościowy, sędzia-komisarz oraz syndyk, czy podejmowane przez nich czynności mają charakter jedynie czynności nie cierpiących zwłoki, służących zabezpieczeniu majątku upadłego, czy też powyższe organy działają w pełnym zakresie przewidzianym przez przepisy ustawy prawo upadłościowe i naprawcze?”
podjął uchwałę:

Postanowienie o uchyleniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania nie uchyla postępowania upadłościowego;

odmówił podjęcia uchwały w pozostałym zakresie.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 27 grudnia 2004 r. Sąd Rejonowy ogłosił upadłość „C.”, spółki z o.o. Pomimo że dłużnik wniósł na to postanowienie zażalenie, syndyk – pamiętając, iż postanowienie o ogłoszeniu upadłości jest skuteczne i wykonalne z dniem jego wydania (art. 51 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo

upadłościowe i naprawcze Dz.U. Nr 60, poz. 535, ze zm. – "Pr.u.n.") – sporządził listę wierzytelności (art. 244 Pr.u.n.). Co do uznania niektórych wierzytelności upadły złożył sprzeciw do sędziego-komisarza (art.256 Pr.u.n.). Na doręczone mu zarządzenie z dnia 30 września 2005 r., wzywające do opłacenia sprzeciwu wpisem sądowym, upadły złożył zażalenie, które przedstawione zostało do rozpoznania Sądowi Rejonowemu (sądowi upadłościowemu).

Sąd ten, działając przy rozpoznaniu zażalenia jako sąd drugiej instancji (art. 398 k.p.c. w związku z art. 220 zdanie drugie i art. 229 Pr.u.n.), powziął wątpliwości przedstawione w zagadnieniu prawnym. Ich przyczyną była okoliczność, że wcześniej Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 11 października 2005 r. uchylił postanowienie o ogłoszeniu upadłości, zniósł postępowanie poczynszy od zamknięcia rozprawy i przekazał sprawę sądowi upadłościowemu do ponownego rozpoznania. Sąd Rejonowy podniósł, że ani art. 371 Pr.u.n., ani żaden inny przepis Prawa upadłościowego i naprawczego nie wskazuje, jakie dla bytu postępowania upadłościowego są następstwa uchylenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W doktrynie powszechnie prezentowane jest stanowisko, że na tle przepisów Prawa upadłościowego i naprawczego należy rozróżnić zakończenie oraz ukończenie postępowania upadłościowego. Prawo upadłościowe i naprawcze przewiduje trzy sposoby ukończenia postępowania upadłościowego – umorzenie, zakończenie oraz uchylenie. Przyczyny prowadzące do każdego z tych sposobów ukończenia postępowania są odmienne, natomiast ich skutki w zasadzie identyczne, co wynika z posłużenia się przez ustawodawcę techniką odesłań. We wszystkich przypadkach dochodzi do obwieszczenia o ukończeniu postępowania upadłościowego (art. 362 Pr.u.n.), wykreślenia wpisów w księgach wieczystych i rejestrach dotyczących upadłości (art. 363 Pr.u.n.), odzyskania prawa zarządzania majątkiem oraz rozporządzania jego składnikami przez upadłego, a także wydania upadłemu jego majątku, ksiąg, korespondencji i dokumentów (art. 364 Pr.u.n.).

W art. 371 Pr.u.n. wskazane zostały dwie sytuacje, w których dochodzi do uchylenia postępowania upadłościowego; są to prawomocne odrzucenie oraz prawomocne oddalenie wniosku o ogłoszenie upadłości. Taki sposób zredagowania przepisu uzasadnia stwierdzenie, że dotyczy on każdego przypadku, w którym dochodzi do odrzucenia lub oddalenia wniosku. Do uchylenia postępowania

upadłościowego dochodzi więc – po pierwsze – w razie uchylecia postanowienia sądu pierwszej instancji i odrzucenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez sąd drugiej instancji (art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 229 Pr.u.n.) albo w razie oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez sąd drugiej instancji w rezultacie wydania przez ten sąd orzeczenia reformatoryjnego (art. 386 § 1 k.p.c. w związku z art. 229 Pr.u.n.), i – po drugie – w razie odrzucenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez sąd pierwszej instancji w następstwie uprzedniego uchylecia postanowienia o ogłoszeniu upadłości i przekazania temu sądowi sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd drugiej instancji, a ponadto w razie oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez sąd pierwszej instancji w rezultacie uprzedniego uchylecia postanowienia o ogłoszeniu upadłości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Należy zauważyć, że redakcja art. 371 Pr.u.n. jest zbliżona do formuły, jaką posłużył się ustawodawca w art. 744 § 1 k.p.c. Na gruncie tego przepisu nikt nie prezentuje stanowiska, że podstawą upadku zabezpieczenia może być orzeczenie uchylające orzeczenie sądu pierwszej instancji i przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania.

Teza, że art. 371 Pr.u.n. odnosi się także do orzeczeń sądu pierwszej instancji wydanych w następstwie ponownego rozpoznania sprawy prowadzi do wniosku, że postępowanie upadłościowe nie podlega uchyleciu w razie uchylecia postanowienia sądu pierwszej instancji i przekazania temu sądowi sprawy do ponownego rozpoznania.

Związanie skutków łączących się z uchyleciem postępowania upadłościowego dopiero z orzeczeniem sądu pierwszej instancji wydanym po ponownym rozpoznaniu sprawy, a nie jest orzeczeniem sądu drugiej instancji, mocą którego uprzednie postanowienie sądu pierwszej instancji zostało uchylone, znajduje uzasadnienie także w wykładni systemowej. Z zestawienia przepisów tytułu IX rozdziału III Prawa upadłościowego i naprawczego wynika, że ustawodawca wiąże skutki ukończenia postępowania upadłościowego tylko z rozstrzygnięciami o charakterze ostatecznym, definitywnie zamykającymi dalszy tok postępowania. Wniosek taki znajduje swój wyraz także w art. 371 Pr.u.n., w którym mowa jest o prawomocnym oddaleniu i odrzuceniu wniosku o ogłoszenie upadłości. Uchylecie postanowienia o ogłoszeniu upadłości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania nie jest tego rodzaju rozstrzygnięciem, wręcz przeciwnie, w jego następstwie wniosek o ogłoszenie upadłości rozpoznany zostanie ponownie.

Wyniki wykładni językowej art. 371 Pr.u.n. potwierdza wykładnia celowościowa. Sąd Rejonowy trafnie zwrócił uwagę, że nowe przepisy kładą nacisk na ważny cel, jakim jest sprawność postępowania upadłościowego. Osiągnięcie tego celu nie jest łatwe ze względu na wysoki stopień skomplikowania postępowania upadłościowego. Gdyby więc postanowienie o uchyleniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości miało uchylać także samo postępowanie upadłościowe, wspomniany cel zostałby zniweczony. Pamiętać należy, że w momencie uchylenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości postępowanie upadłościowe może być – i z reguły jest – w znacznym stopniu zaawansowane. Najczęściej zostaje już ustalony skład masy upadłości, wraz z rozpoznanie wniosków o wyłączenie z masy (art. 73 Pr.u.n.), a syndyk sporządził listę wierzycieli, lub nawet plan podziału funduszu masy. Związanie z uchyleniem postanowienia o ogłoszeniu upadłości skutków, jakie ustawa wiąże z uchyleniem postępowania upadłościowego i łączący się z tym obowiązek ponowienia dokonanych już czynności w razie ponownego ogłoszenia upadłości, opóźniałby likwidację funduszu masy. Wykładnia, że uchylenie postanowienia o ogłoszeniu upadłości nie rzuca na byt dokonanych do tego momentu czynności procesowych jest więc racjonalnie uzasadniona i sprzyja efektywności postępowania upadłościowego.

Postulat sprawnego postępowania upadłościowego łączy się ściśle z zasadą optymalizacji (art. 2 Pr.u.n.). W toku postępowania wartość majątku upadłego może się zmniejszyć, a kondycja finansowa kooperujących z nim podmiotów – pogorszyć. Konieczność powtórzenia czynności postępowania pociąga za sobą istotny wzrost jego kosztów, tym większy, im bardziej zaawansowane było postępowanie upadłościowe w chwili uchylenia postanowienia sądu pierwszej instancji. Biorąc pod uwagę, że koszty te zaspakajane są z masy upadłości, i to w sposób uprzywilejowany (art. 343 ust. 1 i 2 Pr.u.n.), nie pozostawałoby to bez wpływu na stopień zaspokojenia wierzycieli.

Argumentem przeciwko prezentowanej wykładni, powoływanym przez niektórych autorów, nie może być praktyka stosowana w Krajowym Rejestrze Sądowym. Zgodnie z art. 44 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209), w dziale szóstym rejestru przedsiębiorców zamieszcza się m.in. informacje o ogłoszeniu upadłości z określeniem sposobu prowadzenia postępowania i jego

zmianach oraz o zakończeniu tych postępowań. Orzeczenie uchylające postanowienie sądu pierwszej instancji i przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania nie kończy jednak postępowania upadłościowego w żadnej postaci, zatem informacja o tym orzeczeniu nie podlega wpisowi ani nie powinna stanowić podstawy do dokonywania w rejestrze jakichkolwiek wykreśleń. Przeciwna temu praktyka nie zasługuje na aprobatę, ponieważ może prowadzić do błędnego zobrazowania w rejestrze sytuacji prawnej konkretnego podmiotu. Konkludując stwierdzić należy, że postanowienie o uchyleniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości i przekazaniu sprawy sądowi upadłościowemu do ponownego rozpoznania nie uchyla postępowania upadłościowego.

Stwierdzenie to stanowi odpowiedź na przedstawioną w zagadnieniu prawnym wątpliwość, której wyjaśnienie niezbędne jest dla rozstrzygnięcia zażalenia. Na dalej idące pytania zawarte w przedstawionym zagadnieniu prawnym należało odmówić udzielenia odpowiedzi, gdyż kwestia, czy i w jakim zakresie organy postępowania upadłościowego funkcjonują po wydaniu postanowienia uchylającego postanowienie o ogłoszeniu upadłości i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, pozostaje poza zakresem kognicji Sądu Rejonowego.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale (art. 390 § 1 k.p.c.).